Julie Wilhelmsen, *Russia's securitization of Chechnya. How war became acceptable* [Российская секьюритизация Чечни. Как война стала приемлемой], Wydawnictwo Routledge, Londyn–Nowy Jork 2017, ss. 239

W anglosaskiej literaturze przedmiotu dotyczącej Czechenii liczba monografii oraz studiów jest ogromna, jednak jeśli spojrzymy na rok wydania na przykład w okresie od 2014 do 2017 r. to można stwierdzić, iż prac naukowych lub też książek opatrzonych z naukową recenzją poruszających kwestie czecheńskie pod względem ilości jest bardzo mała. Recenzowana praca jest jedną z kilku publikacji z serii *Routledge Critical Terrorism Studies*, którą redaguje Richard Jackson. Recenzowana książka jest próbą ukazania procesu sekularyzacji Rosji w Czechenii. Autorka tytułem wstępu zaznacza, iż podjęte przez nią studia nie mają na celu odpowiedzi na pytanie: dlaczego druga wojna czecheńska była motywowana, w celu jej rozpoczęcia, ale jak to zostało przyjęte za uzasadniony obowiązek.

Nowa kampania wojskowa przeciwko Czechenii była przypuszczalnie zaplanowana z wyprzedzeniem, lecz ta książka zdaniem autorki nie będzie miała wpływu na to, aby odpowiedzieć na pytanie do czego dążyło rosyjskie przywództwo. Jak podaje autorka, książka ta ujawnia, jakie były intensywne, praktyczne zwyczaje językowe, opisujące „Czechenię” i „Czechenów”

jako egzystencjalne zagrożenie terrorystyczne względem niewinnej i zwyciężającej „Rosji”, które spowodowały realizację możliwych i akceptowalnych gwałtownych praktyk, takie jakie zostały użyte w czasie drugiej wojny czecheńskiej.

Monografia składa się oprócz z podziękowań, wstępu, bibliografii oraz indeksu osób, miejsc i pojęć czy konkluzji i prognoz na przyszłość z trzynastu rozdziałów. W rozdziale pierwszym przedstawiono nam fakt, jak post-strukturalistyczne koncepcje dotyczące wytworu politycznego można wykorzystać do ponownego wyrażania sekurytyzacji jako dyskursywnego procesu legitymizacji. Autorka przeszła do ukazania post-strukturalistycznego wglądu do teorii sekurytyzacji, po tym, jak opracowała pewne stwierdzenia, aby móc odpowiedzieć na pytanie: Jak wojna staje się akceptowalna. Niniejszy rozdział przedstawia kluczowe koncepcje i relacje w dziedzinie sekurytyzacji w nagłówkach proponowanych przez Kopenhaską Grupę Badawczą, która stworzyła i zdefiniowała teorię sekurytyzacji, tudzież przedstawiając zagrożenie egzystencjalne, środki bezpieczeństwa i akceptację odbiorców, oferując post-strukturalistyczną interpretację. Kolejny rozdział pracy to przedstawienie metod badawczych oraz źródeł z jakich korzystała ów autorka. Do swoich badań naukowych, w celu lepszego zobrazowania procesu sekurytyzacji przez Rosjan w Czechenii i zbadania struktury rzeczywistości

przyjęła poznanie epistemologiczne oraz ontologiczne.

W podjętych badaniach w ujęciu autorki, użycie analizy dyskursu pociągało za sobą zbadanie rosyjskiego przesłania w celu ustalenia, jakie są granice „Czeczenii” oraz granice rosyjskiej tożsamości, które zostały z czasem wychwycone i skierowane na aspekt polityki oraz praktyki materialne w odniesieniu do Czeczenii, która zmieniła się wraz ze zmianami. Autorka dokładnie przedstawia na czym wg niej polega sekurytyzacja oraz argumentuje, jak istotny jest problem badawczy, którego się podjęła w niniejszej pracy. Koncentruje się na jednym wydarzeniu: rosyjskiemu zjawisku sekurytyzacji traktowania kwestii czeczeńskiej, ale także bada dyskursywne konstrukcje „wydarzeń w wydarzeniach” w rosyjskiej debacie nad Czeczenią.

Autorka poprzez „wydarzeń w wydarzeniach” ma na myśli czas, jaki przypadł w okresie poprzedzającym rok 2001: obejmujący podpisanie umowy pokojowej (W Chasawjurgie – 1996 r.), która zakończyła pierwszą wojnę czeczeńską, międzywojenną sytuację wewnętrzną w Czeczenii i prezydenta Aśłana Maschadowa. Próba analizy wspomnianego „Maschadowa” jako „zdarzenia w obrębie wydarzeń” oznaczało przyjęcie tego oznaczenia jako „punktu wyjściowego” w analizie dyskursu i poszukiwania przypisanych do niego stwierdzeń. Niektóre teksty użyte w tej pracy, takie jak oświadczenia premiera, a później jako prezydenta Putina, spełniają wszystkie

kryteria, które mogą znacząco wpływać na podjętą problematykę.

Autorka dodaje, iż cennym źródłem do pracy były m.in. oświadczenia prezydenta i innych najwyższych urzędników lub członków Federacji Rosyjskiej cytowanych w prasie, a zwłaszcza przekazanych przez telewizję, spełniając również wszystkie kryteria. Inne teksty, takie jak debata w Dumie czy w Radzie Federacji spełniają wszelkie kryteria, które wpływają na pracę. Przedstawione sprawozdania dziennikarskie i opinie ekspertów w tej książce spełniają po części dość istotne kryteria, ale brak formalnego uprawnienia do określania pozycji politycznej.

Autorka wskazuje, iż informacje zawarte w dwóch rosyjskich dziennikach: *Nezavisimaya Gazeta* i *Rossijskaya Gazeta* miały ważne znaczenie dla podjętej przez nią problematyki. Kolejny trzeci rozdział to warto zaznaczyć, iż początek tego rozdziału skoncentrowany jest wokół badań nad wydarzeniami z drugiej wojny czeczeńskiej z obejściem do oficjalnego rosyjskiego stanowiska na temat Czeczenii w okresie międzywojennym, które służyło kilku celom. Między innymi, pokazywało, jak wielu przedstawicieli rosyjskiej strony chciało zmienić Czeczenię. Na przykład na toczoną walce pomiędzy Czeczenami a Rosjanami oraz wpływu działań wojennych, które przyczyniły się do kształtowania poglądów rosyjskich polityków wobec Czeczenii.

W drugiej części niniejszego rozdziału autorka, prześledziła, jak roz-

ważany w tym okresie dyskurs pojednania został zbadany i sugeruje, iż wiele innych „lokalnych” myśli, opinii o Czeczenii, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i FSB (Federalne Służby Bezpieczeństwa), przeistoczył się w oficjalny dyskurs i przyczyniło się do zaniku tego dyskursu pojednania.

Autorka dalej skupiła się na uprowadzeniu w marcu 1999 r. generale Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) Giennadiju Szpigunie. Oficjalne oświadczenia towarzyszące temu wydarzeniu zawierały sekurytyzującą narrację, która zerwała się z dyskursem pojednania. I tutaj autorka ponownie położyła głównie nacisk na praktykę językową, a raczej na fakcie, w jaki sposób prowadzono przekaz dot. tego porwania G. Szpiguna. J. Wilhelmsen, ilustruje mechanizm społeczny przedstawiony w niniejszym rozdziale i szuka odpowiedzi na to, w jaki sposób sekurytyzację upoważniają aktorów do zaradzenia egzystencjalnym zagrożeniom, które powstają. Grupy działające w dziedzinie bezpieczeństwa i zapobiegające przemocy otrzymały natychmiast znaczącą pozycję i wróciły do centrum polityki rosyjskiej już wiosną 1999 r., a także pojawiły się sekurytyzacyjne oświadczenia dotyczące Czeczenii. Zaś rozdział czwarty ma charakter empiryczny i to jest niewątpliwie cenny walor omawianej pracy. Są to analizy i spostrzeżenia autorki, która odwiedziła Czeczenię w czasie pokoju, w okresie między pierwszą a drugą wojną czeczeńską. Zdaniem autorki

ów rozdział to jest próba ukazania, iż Czeczenia nie zawsze była częścią radykalnej rosyjskiej retoryki ani też nie robiła niczego, aby taka się pojawiła względem Czeczenów.

Autorka chce dowiedzieć, iż w owym czasie zarówno w życiu praktycznym jak i w polityce rosyjskie władze w relacji z Czeczenią dążyli i realizowali ideę dyskursu pojednania. Kwestia czeczeńska była sekurytyzowana w oficjalnym przekazie rosyjskim umożliwiając tym samym negocjacje oraz współpracę. Natomiast rozdział piąty to nawiązanie do okresu od wiosny do jesieni 1999 r. Zdaniem autorki, poruszone zostały oficjalne kwestie i ustalenia wobec Czeczenii i terrorystycznego zagrożenia jakie promieniowało z tej republiki wobec Federacji Rosyjskiej. Zaprezentowane zostały niuanse oficjalnej sekurytyzacji rosyjskiej wobec Czeczenii.

W omawianym rozdziale możemy przeczytać w konkluzji kończącej ów rozdział, że druga wojna czeczeńska była z góry dobrze uzasadniona przez rosyjskie przywództwo – lecz nie w taki sam sposób, jak w przypadku pierwszej wojny czeczeńskiej. W rozdziale dziewiątym, autorka podjęła się próby analizy zawartości informacji oraz wiadomości zawartych w rosyjskiej prasie, a szczególnie w: *Nezavisimaya Gazeta* i *Rossyjskaya Gazeta* oraz opinie czy stanowiska rosyjskich dziennikarzy wobec działań wojennych w Czeczenii oraz postawie narodu czeczeńskiego i bojowników czeczeńskich.

Ciekawym fragmentem jest część

w której autorka porównywała zawartość prasy rosyjskiej w odpowiedzi na pytanie: Czy wszyscy Czeczeni są terrorystami? odpowiedzią na ów postawione pytanie miały być relacje, opinie dziennikarzy rosyjskich, którzy zajmowali się konfliktem czeczeńsko-rosyjskim lub przebywali na terytorium Czeczenii a także ogólne doniesienia prasowe, które okazywały się w rosyjskiej prasie. Autorka stwierdza po przeprowadzonej analizie, iż gdy wojna tocząca się od października 1999 r. nie doczekała się relacji, sprawozdań z pola walki na stronach *Nezavisimyi Gazyty*. Jej zdaniem nawet w miarę ujawniania potencjalnych „wstrząsających wydarzeń”, takich jak bombardowanie celów cywilnych czy okrucieństwa popełnionego przeciwko cywilnym i potwierdzeniem, iż to Czeczeni są ofiarami Rosji, a Rosja jest tą stroną, która jest po części winna zaistniałemu stanowi rzeczy nie poruszano i nie wzmiankowano w rosyjskich gazetach. Cisza ta dotycząca cierpienia czeczeńskiego została uzupełniona brakiem odpowiednich obrazów wizualnych. Nakładały się na to ogromne galerie fotografii, które zamieszczały *Nezavisimaya Gazeta* i *Rossiyskaya Gazeta*, które przedstawiały na nich pole bitwy w Czeczenii, a np. w październiku ukazywały się zdjęcia gdzie walczący po stronie czeczeńskiej zostali zabici zrzuconą przez Rosjan beczkę wypełnioną śmiercionośnymi elementami. W rozdziale dziesiątym, autorka wskazuje nam jak pilna sytuacja w zakresie bezpieczeń-

stwa związana z narracją sekurytyzacji w sposób błyskawiczny przekształciła się w poparcie działań nadzwyczajnych zaproponowanych przez ówczesne rosyjskie przywództwo.

W następnym rozdziale owej pracy, autorka próbuje analizować fakt, intensywnych i powtarzających się bombardowań terytorium czeczeńskiego, zainicjowanych od września 1999 r., które było wg niej na równi z pierwszą wojną czeczeńską. W dwunastym rozdziale, jak sugeruje autorka podstawowym problemem wyżej wspomnianych rozdziałach: 10, 11, tak i w tym jest pokazanie, w jaki sposób funkcjonowała retoryka od samego początku, aby legitymizować nagłe działania wojenne, aż do chwili ich przeprowadzenia oraz w jaki sposób materialne praktyki przyczyniały się do stwierdzenia i utrwalenia stereotypu Czeczenii i Czeczenów, jako terrorystyczne zagrożenie dla Rosji i Rosjan. Ostatni trzynasty rozdział to autorska próba przedstawienia ogólnych zagadnień dotyczących sekurytyzacji i wojny. Tutaj autorka następnie podsumowuje podstawowe postanowienia badań empirycznych przedstawionych w całej książce w celu przybliżenia szerszej perspektywy na funkcjonowanie i konsekwencje kampanii antyterrorystycznej dla Rosji jako państwa.

Niewątpliwie walorem pracy jest fakt, iż zakres badania nie ogranicza się do oficjalnych tekstów politycznych, ale obejmuje opinie, analizy pochodzących od elit politycznych, dziennikarskich, ekspertów, wojskowych, bezpieczeń-

stwa, a do pewnego stopnia klasycznych tekstów literackich i ich interakcji. Tym samym recenzowana książka jest dobrym studium do lepszego zrozumienia, tego co się wydarzyło podczas pierwszej i drugiej wojny czeczeńskiej przy jednoczesnym spojrzeniu na aspekty pozakulisowe, czyli nie czysto wojenne, lecz przedstawienie w jaki sposób mogły być motywowane decyzje dotyczące podjęcia walki Rosjan z Czeczenami. Autorka chciała, aby czytelnik jak najwięcej dowiedział się o tym, jak Rosjanie przedstawiali naród czeczeński i oceniali, aby uzyskać powszechną aprobatę wobec swoich działań względem Czeczenów i przekonania ich, iż władze rosyjskie podjęły w tym kontekście słuszną decyzję, jakimi były konflikty z Czeczenami.

Warto zastanowić się nad polskim przekładem niniejszej pracy, albowiem ma ona istotny wkład w literaturę przedmiotu, która dotyczy nie tylko Czeczenii, Kaukazu, ale także Federacji Rosyjskiej. Również byłaby pomocna dla studentów rosojznastwa, stosunków międzynarodowych czy nauk politycznych, a nawet dziennikarstwa i komunikacji społecznej, gdyż w pracy autorka zawarła szereg wiadomości, informacji prasowych, które mogą być przydatne w interpretowaniu przez studentów na kierunku dziennikarstwa. J. Williams podjęła próbę analizy przekazu rosyjskich polityków odnoszących się do kwestii czeczeńskiej a to również może być pomocne i swoistym ułatwieniem w kontekście lepszego zrozumienia pojawienia się

animozji pomiędzy Czeczenami a Rosjanami nie tylko od strony czysto wojennej i militarnej, ale także w formie komunikacji werbalnej zawartej m.in. w listach, rosyjskiej prasie, oświadczeniach, wywiadach, których autorami byli rosyjscy politycy wypowiadający się w kontekście wydarzeń w Czeczenii (pierwsza i druga wojna czeczeńska oraz czas międzywojenny) i Czeczenii, jako podmiotu administracyjnego.

dr Kamil Pietrasik
członek Towarzystwa Azji
i Pacyfiku
kamilpietrasik@interia.pl

Waldemar J. Dziak, Krzysztof Sajewski, Korea Północna. Wewnętrzne wektory trwania [North Korea. Internal vectors of duration / Северная Корея. Внутренний векторы продолжительности], Wydawnictwo Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2016, ss. 322

Państwo Korei Północnej od wielu dekad budzi zainteresowanie nie tylko wśród polskiej opinii publicznej czy środowisko akademickie, ale również na całym świecie. Kraj ten jest w realizacji polityki niezmiennie od praktycznie jego powstania (lata 50. XX wieku). Zaś przego-